

נושא השבוע: שלוחו של אדם כמותו

המקור בפרשה: איש שה לבית אבות

(יב, ג), קידושין מ"ב א.

חסדג לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

עיון תלמוד

דבר העורך

הגאון רבי ברוך ויסבקר שליט"א
ראש ישיבת בית מתייתוהו

בענין הילפותא לשליחות בגירושין

בגמ' קידושין מ"א ע"א איתא, שליחות מגלן דתניא ושלא מלמד שהוה עושה שליח, ושליחה מלמד שהיה עושה שליח. והנה בגמ' של הלן איתא, אשכחן בגירושין בקידושין מגלן, וכ"ת דילין מגירושין, מה לגירושין שכן ישנן בעל כרחא, אמר קרא רצאה והיתה. ומבואר בגמ' דהיה ברין ללמוד שליחות בקדושין משליחות גירושין, אם לא שיש פירוק מה לגירושין שכן בעל כרחא. ולפי"ז צ"ב אמאי איצטרך לב' לימודים בגירושין, האדור שהבעל עושה שליח לגיט, והגביר שהאשה עושה שליח לקבל גירושין, ואמאי לא נילף השם עושה שליח מזה שהוא עושה שליח. ויעו"ב בתוס' הרא"ש ובפני" שפגרו על קושא זו.

והנה מצאנו בבי"ב [מ"א,ב], שיש חידוש בגוף הדין שהאשה יכולה למנות שליח לקבלה. והביא הגי"ע שם בשם הר"ן שהביא מהירושלמי שאמר אפילו שליח שליח לקבל מתנה, וביאר הר"ן הטעם לומר דרק בעל הדין יכול למנות שליח, ובמקבל מתנה השליח הוא לא שליח של בעל המתנה.

וביאר הדברים דמינין שליחות מתיחסת לתל שליח כל של שליחות דברב שיש למשלח, ולכן לגבי ממוקן שהוה הבעלים לעשות בו, שיש לו כח למכור או להקדיש וכד', בזה הוא הבעלים ויש לו את הכח למנות שליח קודם המכירה, וכיון שהוה בעל הכוח לעשות שליחות במקום, לכן יש לו את הכח למנות שליח על כח ששייחו במקום. אבל מקבל מתנה אינו בעל זכות לקבל מתנה, אלא לכשתתן לו המתנה הוא זוכה בה, אבל אינו בעל זכות קודם שקיבל, ולפיכך אי"א לעשות שליח להיות עומד במקום הבעלים לזכות במתנה, דכאמרו הכח בלתי שליח הוא ביחס לזכות שיש לו בדבר לעשות אתו. ויש להוכיח שצריך זכות על הממוקן כדי לשלוח שליח לתת את הממוקן, שהרי לא מועיל למנות שליח על ממוקן של בא לישלח.

והנה בירושלמי יש פרץ מזה דאשה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה, ותריך הירושלמי התם התורה וזכחה לה. ומבואר שיש חידוש בזה שאשה יכולה לשלוח שליח לקבל את גיטה, ומשמע שצריך גילו מהפסוק שאשה יכולה לשלוח שליח, דמשמע בירושלמי שהוה דין מיוחד שהתורה זכתה לה, ונאן נפקמי אין נלמד בגדר הגילוי מילתא דהתורה וזכחה לה, אבל זה נראה ברור שיש גילוי מיוחד שהתורה נתנה לה כח לעשות שליחות על קבלה שלהן. ולפי"ז י"ל דמהאי טעמא בענין הילפותא מיוחדת שהאשה עושה שליח לגירושין, ואי"א ללמוד מהאיש כיון שיש חידוש מיוחד באשה שיוכלה לעשות שליח לקבל גיטה אפי' שאינה בעלת הממוקן, והיינו שאינה בעלת הזכות לקבל ולעשות גירושין.

אולם נראה דזה אינו, הילפותא שהאשה עושה שליח אינה כדי לחרש דין זה שאע"פ שהאשה אינה בעלת הממוקן, אפי"כ היא שולחת שליח, והרי בסוגי' בקדושין שיש הילמוד הוא כבדי ללמד על כל אחד מהדברים שיש ידן שליחותו/בשיתום, ולא שיש כח למנות שליח. והנה עיי"ש בסוגיא דמצריכין הילפותא בקדושין ובחולין, וצריך לימוד שלטא דין בקדושין שיש חידוש מיוחד, והתם רדא הלימוד ששכנס שיש תורת שליחות בקדושין ומעיל לעשות ע"כ של שליחות, גם בחולין ש תורת שליחות.

והמשמעות הפשוטה שגם הלימוד שהיה עושה שליח בא ללמדנו על דרך זאת, והיינו שצריך קבלת גט וזה הדין שרעו לעשות על ידי האשה עצמה או ע"י שליחה, ובהו קידושין וצריך גם שני עדים וצריך לחוש בעניניהם שיש תורת שליחות. וכן כמו שצריך לימוד לקדושין וחולין, כך גם בגירושין נזכר שיש חילוק בין צד מעשה הבעל בגירושין, לבין צד האשה בגירושין, וצריך לכל אחד לימוד בפני"ע שהוה תורת שליחות. אבל הדין שלמות מיוחדת של תורת הדתה וזכחה לה, והנה אי"א מצינו זה, אלא אפי"כ שיש חידוש מיוחד באשה דנין שליחות, אלא שם הדין שיש חילוק אלא כח למנות שליח.

ולכן נראה שאין מבישים בשם הגי' לתרין הלכותיו את משמעות הילפותא שהאשה עושה שליח לגירושין, כיון שאם לא היה לימוד שיש תורת שליחות בגירושין לא היה מצינו הבעל הסבור שיש תורת שליחות וזכחה, ואין בזה סיבה לומר שיש שליחות בגט. דכמשי"ב בענין הבעל והגט שיש אינו על כח האשה לעשות שליח, אלא הוא דנין על עצם מעשה האשה בגירושין אם הוא ככלל תורת שליחות או לא.

וביותר מוכח הדבר ברש"א ועד ראשונים, דבגמ' שם ילפי עור דשליח עושה שליח, הראשונים שם הודיעם דגם בהו יש שני לימודים, האדור דשליח האיש עושה שליח, ועד לימוד דשליח האשה עושה שליח. ומוכח מזה דברבינו, דאם הצורך בילפותא ברין שליחות לאשה הך ק מצד דאין בא בעל ממוקן שיש לו זכות לשלוח שליח, הרי אחרי שנתחדש שהאשה יכולה לשלוח שליח, הרי שוב חזר דעה כמו כל דנין שליחות וזמא שליח הבעל, ואי"א אמאי איצטרך ללפותא ללמוד משלוב שגם שליח האשה עושה שליח.

אלא ע"כ מוכח שיש חילוק בנפשו תורת השליחות בין שליח הבעל לשליח האשה, ומטעם זה היה מקום לומר שלענין קיום דנין קבלת הגט אין כלל דין וכן של שליחות, ולהכי איצטרך ללפותא. ולמד הרשב"א שגם אחרי הילפותא שהאשה עושה שליח, לא שריע דנין שליח הבעל לשליח האשה, וממנו נשם שגור דין קבלת הגט, שהוה סביר לומר שאין בה תורת שליחות, מטעם זה י"ל דמועיל רק שליח ראשון ולא שני, ולכן צריך ללפותא דגם בשליח האשה עושה שליח.

ולמתבאר נמצא שאע"פ שאין פירכא לחומרא, אפי"כ צריך לימוד בפני עצמו שיש תורת שליחות לבעל לעשות גירושין ע"י שליח, וצריך לימוד בפני"ע שגם לכה של צד הבעל בקבלת הגירושין יש תורת שליחות. ואמאי לא נזמה ולמד מדין שליחות לחומרא, אפי"כ צריך לימוד בפני"ע שיש בחולין תורת שליחות, ה"ה לגבי גירושין צריך לימוד בפני"ע שגם במעשה האשה בגירושין יש תורת שליחות.

ראש לפי"ז מביעה מה שהשקפה התוס' ראי' והגביר דמאי טעמא אמרינן הכי דקיום הדין האשה בקבלת גיטה, לזה לא יועיל שליחות, ואמאי לא נזמה ולמד מדין שליחות הבעל בגט. אלא דצ"ע אמאי קידושין וצריך אינם כמו קדושין וחולין, ואפשר דהמחלק בין שליחות הבעל בגט לבין שליח האשה, הוא מה כח הפועל של האיש האשה, ולכן בהו יש לדמות את מעשה האיש בקדושין למעשה האיש בגירושין, אבל מצד עצמם גיטין וקידושין הם ענין אחד. (משה אלה חייא, קידושין מ"א א)

הרה"ג מרדכי קרליבך חילול שבת ע"י שליח וחידושים בגדרי שליחות

מפורסמת קושית הפ"י בשו"ת סי' ג' למה הוצרכו בש"ס דינא דאמירה לנכרי שבות, תפ"ל מדינא דשליחות, לדעת רש"י בב"מ ע"א: [ד"ה בשלמא] דיש שליחות לנכרי לחומרא מה"ת, ויעו"ב נמוק"י בב"מ שם (מב). דהוה מדרבנן, וכ"ה בשו"ת יו"ד סי' קס"ח סק"א, ובריש"א שם מבואר שרק לענין רבית החמירו החכמים, וכתב בחת"ס חו"מ סי' פ"ד חו"מ סי' קפ"ה דלענין חילול שבת ודאי אין השמלת חייב במעשה השליח, כאשר דאיסור מלאכה בשבת שגנין שיהא שובה, והלא גופו של משלח נח ושובה, וכ"כ בישועות יעקב סי' רס"ג סק"ו יעו"ש.

ובבית מאיר אה"ע סי' ה' כתב וז"ל, וראיה דמן התורה מותר להעמיד קדירה אצל האש קודם שבת ויתבשל בשבת, וכן אדרבה מציונו נכרי ששבת חייב מיתה, נמצא דנכרי העושה בשליחות ישראל י"ש כלל שליח לדבר עבירה, דהא העבירה לא נעשתה דהא הישראל אכן גרר מצות שבתונו הוא שיהא הגביר נח, וכזה ליכא שום נפקותא אם הוה פס"ד א"ל לאו, דמ"מ נמצא דהמלאכה נעשתה מאליה ולא ביחוסם אל האדם כיון שלא נתכוון לה, ע"ד.

[ובאור שמח פ"א יו"ט ה"ד (ד"ה והנה) חידש, דהעושה מלאכה ואינו מתכוון לה אף דהוה פסיק רישא ועבר בלאו דלא נעשה כל מלאכה, לא ביטל עשה דשבתונו, דדוקא לענין ל"ת ומלאכה דתלמידי בגוף המעשה עצמו, בזה כל דהוה פסיק רישא חייב מעשה מלאכה, דבשבת לא מלאכה שגורא אלא חסרון השביתה, יעו"ש בהו"ה.]

ובקה"י ב"ק סי' כ"א סק"א ובשבת סי' נ"ה סק"ב השיג על דברי האחרונים הנ"ל מהמבואר בדברי הנימוקי יוסף דאי הוה חשבינן ליה כאילו הדליק בשבת מדין חציו היה חייב סקילה, אף שהוה שובת ונח בשבת, ונכרך רמז לזה בחו"א ב"ק סי' י"ד סק"ב דרייך בדברי הנמוקי דאם קירב בשבת דבר אצל האש חייב מדין חציו, ואף דבשבת לא המלאכה שגורא אלא חסרון השביתה, יעו"ש בהו"ה. והנראה לקיים דברי האחרונים הנ"ל [דבשבת לכו"ע אין שליח לדביע] בסגנון אחר, והוה עפ"י הגרש"ש בי"מ סי' י"ב והבוכ"ת שמואל קידושין סי' כ' והעונג יו"ט סי' ק"ג דדין שליחות לא נאמר על גוף המעשה בעצמותו, אלא דנתחדש דהמשלח הוא נחשב בעל המעשה, ודגמת השולח שליח לקנות דהמשלח הוא נחשב הקונה, והשולח שליח למעול אוזי המשלח נחשב המועיל והמויק, כיון שהוה נחשב בעל המעשה, אך גוף המעשה בעצמותו ודאי עשה השליח.

ובפשוטו זהו יסוד דינא דיתא בקידושין מב. והשולח שליח לאכול חלב השליח חייב, וכן נהנה וזה מחייב לא אמרינן, והביאור הוא דאיסור מאלכות אסורות אינו איסור להיות בעל מעשה האכילה, אלא שהאזרה היא על גוף פעולת האכילה, ובגוף מעשה האכילה אין שייך שליחות, וכן מבואר בעונג יו"ט שם, [שנאנתו"ד כלל כ"ד ובחלקי"י אורח סי' ו' וביבא באופ"א, דהאיסור אסורות הוא הנאת האכילה, ולכשון הש"ס].

הלא מעתה נידא דברי הנמוקי"ה השולח שליח לחלל שבת פסור לכו"ע, [כמש"כ האחרונים ליישב קושית הפ"י, דאין לאסור אמירה לנכרי מדין שליחות], ועכ"ז תמה הנמוקי"ה מדין חציו הו"ל כאילו עשה גוף המעשה בשבת, ואף שהוה שובת ונח, [דלא כהב"מ והחת"ס], מ"מ מדין חציו הו"ל כעשה המעשה בשבת, דלא דרשינן טעמא דקרא לפטור מי שנח בשבת, ורק דמ"מ לפינן דגרור האיסור הוא לעשות גוף המעשה, ואין האיסור להיות בעל המעשה.

ובפרשת מטעי [פ"ה פט"ז] הארכתו ברין ההורג את חבירו ע"י שליח, ונתבאר שם לחלק בין מכה בידו לבין מכה בשוגג, דהמכה בידו חיובו כולו בחבורת רוצח, וכחון בחבורה הרוצח הוא מות יומת הרוצח, ואי"כ פטור מתחייב ע"י שלוחו למ"ד ש' שליח לרבי"ע, דאנהי מעשה השליח להחשיב משלחו ברוצח, מש"כ בהורג בשגגה דאין חיובו בתורת רוצח, אלא דין חיוב מחודש לכל שעשה הרציחה במשוערי, ולכן באמת אין מתחייב גלות ע"י מעשה שלוחו יעו"ש.

והנה חו"א פ"ט שבת ה"ב הוכיח חכמי מרבני הירושלמי דכח חכו במלאכת שבת פטור, [ויעו"ש ה"ב שבת נגז: וברמב"ם שם וצ"ע], ואף דבהרבה מדיני התורה כח כחו דמי, מ"מ במעשה שבת אינו חייב כח כחו, כמש"כ טעם יעו"ש וא"כ שביאר טעם הדבר, ולמשי"ב הוא מבואר היטב באופ"א, הלא לענין שבת אין החיוב כמה שהוה נחשב הכותב, דאף במקום שהמשלח נחשב הכותב עכ"ל חייב השליח משום גוף המעשה, ובכח כחו אין כאן מעשה דידיה, ורק דחייב בעל המעשה, אבל לענין שבת דבעינן גוף המעשה, בזה לא סגי בכח כחו, וכמש"כ.

והנה בקידושין מב: איתא דאין שליח לדבר עבירה משום דברי הרב ודברי התלמיד וכו', וכן דעת רש"י למסקנת הש"ס קידושין מג. ודברי ולמ"ד ובי"ק נא. [ד"ה אין], וביאר הסמ"ע חו"מ סי' קפ"ב סק"ב דהוה משום שהשליח טוען כסבור הייתה שהשליח לא ישעמ לי, ויעוין ברע"א ב"מ י' והדברים עתיקים, וקשה דלמה אסור

בפרשתנו, ותולדה דמותו של משה רבינו המנהיג הנערץ של עם ישראל, אשר בשליחותו של הקב"ה הוציא את העם מעבודת לחירות. דמותו הכבירה כמנהיג וכמושיע ישראל, מתגלית במלא עוצמתה על ידי השליחות שהוא מקיים בשם ד' ועל ידי האחריות הבלתי מתפשרת שלו - לטובת העם.

הנה אומר משה רבינו לפרעה ולעבדיו כאשר הם נכנעים ואומרים עד מתי יהיה זה לנו למוקש, שלח את האנשים, מי ומי החולכים, את מי אתה רוצה איתך לעבודת ד' מגדובר, את מי תקח עמך לקבלת התורה.

ומשה לא מתפטר ולא מוותר על אף אחד, בעריצי ובוקיניו נלך, בבנינו ובבנותינו, ואפילו באננו ובבקרנו. כך עובדים אצלנו את ד', כולם, יחידו, בלב אחד, המשמחה כולה ואפילו החי ודומם שבהם, ללא יוצא מן הכלל.

עבודת ד' שכל דור דור המונהגת על ידי גדולי ישראל, ששלח לנו ד' לתורה ולהאיר את הדרך אשר בה נלך, דומה והנה לאתנו דור. וכן גם בבנינו, אנו, ואומרים לנו גדולי ישראל ומורים לנו את הדרך הנכונה והסלולה לצעדינו. כלם ללא עררין ולא יוצא מן הכלל, יעמדו בדרך שמוותיות לעמך העם, למען טובתו, למען חיקוקו וגיבושו לקבלת התורה.

גם היום כמו אז, יש האומרים עלינו עד מתי יהיו לנו אלו למוקש, שלח את האנשים, יש שאינם רוצים לראות אותנו כאן, אינם רוצים שקימוני כעם התורה וכעם הנבחר, אולם אנו, בתשובה לחם נאמר גם היום, בעריצי ובוקיניו נלך, בבנינו ובבנותינו.

גם היום כמו אז, היו גם מתוך מחנה ישראל פינים, מי שאמרו למה לנו לצאת למלחמה עם המשעבדים אורנו, למה לא ללכת בדרכי שלום ולהיכנס למו"מ על עתידנו ועל פשרות כאלה ואחרות שנסכים להם על מנת להישאר כביכול על סיוך הגשר מפצרים מלאת התענוגות, אולם אלו, כידוע על פי המדרש משאר במכות חושך – במצרים.

הם לא יצאו, לא קיבלו את התורה ויכול להיות שנעמם דרכם דשרת הגבש שהציעו המצרים, אולם לקבלת התורה כנראה נבשר דרך אחרת, הדרך שלילת הכרוי משה רבינו. כולנו נצא, כולנו נלך, כולנו נצמד, נקוש שם שמים, נצוית לעלות, גדולי ישראל מנהיגי העם נושעה את המוטל של השלח, ללא שאולת, ללא ויכוחים וללא תירוצים או הסברים מדוני יש לנקוט בדרך אחרת.

אמה חצק פליו
1965

השליח לעשות המעשה אחר שמדין שליחות מתייחסת העבירה להמשלח ולא אליו, וצ"ע.

ולמשי"ב י"ל דמ"מ השליח הוא עושה מעשה העבירה, ואסור לעשותו אף אם העבירה וחוביה יתייחס להמשלח, [ויעוין פ"ה יבמות סי' ל"א ב' דמה"ט אסור לקטן לעשות מעשה עבירה, אף שאינו מוזהר ולא נענש, וכע"ז אמרו ביבמות לב: דאף דאין איסור חל על איסור לעבירה ולעונש, מ"מ קביר בין שרעים גמורים], אלא בזמנת אין לפרש כן בב"מ י"ב, ובתוס' שם [ד"ה דארנן] מבואר דאסור לשליח לעשותו משום לפנ"ע, וצ"ע.

צוף הוצאה לאור – נתן פלדמן

הופיע ויצא לאור בהוצאת צוף

אמונה שלמה

חומש שמות

מנשים באוהל

קובץ הלכות הגרי"ש אלישיב

מנחת שלמה

להגאון ר שלמה זלמן

אוערברד צ"ל

עכשיו בחנינו לפנ"ע

ספרים

הרה"ג אליקים דבורסק

שליחות בקידושי אשה
שלוחו של אדם כמותו

מובא בגמ' קידושין מ"ב ע"א "האיש מקדש בו ובשלוחו האשה מתקדשת בה ובשלוחה", והיינו שכמו שבעל מקדש אשה יכול ג"כ לשלוח שליח שקדש לו אשה וכן האשה מתקדשת ע"י שלוחה, וטעם דין זה משום הכלל "שלוחו של אדם כמותו" דהשליח נחשב כמהשלח ומעשי השליח מועילים כאילו המשלח עשה.
ועליונים זאת ממה שנאמר לגבי שחיטת קרבן פסח "ושחטו אותו כל קלה עדת ישראל בין הערבים" (שמות י"ב) ומשמע שעל כל אחד ואחד מהקהל מוטלת החובה לשחוט הקרבן וכי יתכן שכל הקהל שוחטין ביחד על את הקרבן והלא דין הוא שאין שוחט את הבתמה אלא אחד בלבד כמובא בגמ' חולין דף כ"ט ע"ב שכתבה התורה בשחיטה "תובח" בלשון יחיד שלא יתא שניים שוחטים ביחד שכן אחד, אלא מכאן ששלוח של אדם כמותו וכאשר שוחט אחד מן הקהל את הקרבן בשליחות כולם נחשב הדבר כאילו כולם שחטוהו.

מצוה בו יותר מבשלוחו

הגמ' (שם) מעירה לאחר שהתנא שנה שאף בשלוחו מקדש האיש את האשה למה כתב התנא האיש מקדש "בו", וכי צריך לשנות שאף בעצמו יכול לקדשה הרי כשי"כ הוא ולאיהו צריך התנא כתב שהאיש בעצמו מקדש? ומתוך דף יוסף שלכן הארוך התנא וכתב שבעל בעצמו מקדש ואף הקדים זאת לאפשרות לקדש ע"י שלוחו לזמננו שעדיף שקדש בעצמו ולא ע"י שליח לפי שמצוה בו יותר מבשלוחו. רש"י (שם) בדיה"ט מצוה כותב הטעם שמצוה בו יותר מבשלוחו שעדיף לקיים בעצמו את המצוה כי יש יותר שטר שכופו עוסק במצוה. וכן כתב בחידושי המאירי (שם) וז"ל "וכשהמצוה על ידו שטר מרובה" וכן דעת רבינו יהונתן מלוניל והנימוקי יוסף. ויוצא דלדעת רש"י מעלת העושה בעצמו אינה מצד צורת קיום המצוה אלא בגלל רבוי שטר. אולם מדברי הרמב"ם משמע אחרת, דמובא בפירוש המשניות לרמב"ם ריש פ"ב דקידושין וז"ל "לפי שהתעסקות האדם במצוה בעצמו יותר שלם מאשר יטיל על זולתו לעשותה לו", דהיינו שראוי לעשות המצוה בעצמו וכשנעשית המצוה ע"י אחר חסר בשלמות המעשה. דהיינו שנעושה זאת בעצמו זהו מעלה בגוף המצוה, וכי"כ בחידושי ה"ה"ה שבת דף ק"ט "שקיום המצוה באדם עצמו טפי עדיף יותר מבשלוחו" והוא כדברי הרמב"ם דמשהוהוה בעצמו עושה המצוה הוא מעלה בגוף המצוה. רבינו יונה באגרת ההשוכה דרוש ג' אות פ"א שמשע שאדם צריך לעשות בעצמו המצוה דעל ידי כך הוא מראה שהמצוות חביבות עליו, וכך כתב בשו"ת עונני יו"ט ויו"ד סימן נ"ד בהג"ה.
המבואר שור יור"ד סימן כ"ח כתב דמי שנתן מצוה לאחר נראה כפוקק מעליו על המצוה ואינו רוצה לטרוח בה ולכן אם נתן לאחר לעשות שיותר כבוד לו שעשה אחר ומחשיב כחך את המצוה הדבר מותר. ומשמע מדבריו מצוה בו הוא לא תוספת ומעלה בגוף המצוה אלא שיש בזה חסרון כשמוטר לאחר.

מסייע למצוה

מדברי המשנה משמע שגם אשה שאינה חייבת במצוה פריה ורביה בכ"ז אומרים שמצוה בה יותר מבשלוחה, ובע"ז שאף האשה המתקדשת מקיימת מצוה ולכן שייך הכלל מצוה בה גם באשה. ומקשה הרי"ן בחידושי (שם) הלא מה שהגמ' אומרת שמצוה בו היינו הקידושין שהן לגוף מצוה פריה ורביה ולכאורה בעצם הקידושין אין מעשה מצוה וכדעת הרא"ש בכתובות פ"א סימן י"ב דכל הקידושין אינה אלא להכנה למצוה [נדלא כהרמב"ם בהלכות אישות פ"א ה"א וה"ב ובספר המצוות מנה את מצוה פריה ורביה במצוה ר"י"ב ומצות הקידושין במצוה ר"י"ג, וכך משמע בחינוך מצוה תקני"ב ובחידושי הרשב"א בכתובת ז' (ע"ב). ולפני"ז היא אשה אינה חייבת בפריה ורביה כמובא בגמ' יבמות ס"ה ע"ב א"כ לא שייך לומר באשה הכלל מצוה בה יותר מבשלוחה? ומתוך הרי"ן מבי"מ היא שייכת במצוה (מצות פריה ורביה) **משום שהיא מסייעת לבעל כחידושי אה מצוה** וכן כתב בתשובתיו סימן ל"ב, וכי"כ בחידושי המאירי בו"ה מכתב כתב לתרץ עפ"י דברי ר'תוס' גיטין מ"א ע"ב שאשה מצוה על "אל תהוה בראה לשת יצרה" ואינה פטורה אלא ממעשה פריה ורביה ולכן שייך הכלל של מצוה גם באשה, וכי"כ בה"ש אבהע"ז סימן א"ט פ"ב.

אולם בחידושי אנשי ישם על המשנה בריש פ"ב דקידושין מעיר על דברי הרי"ן דלא מצאנו מקור לסייע זה בשום מקום, דגם אם מטעם ערבות נשים לא בכלל ערבות כמש"כ הרא"ש בברכות דף כ' ע"ב, ויותר מזאת מעיר דאם הסייע נחשב למצוה מרוב עמ"ב רב נתמן ביבמות ס"ה ע"ב לאותה אשה שבקשה להתגרש מאחר ולא היו לה בנים מבעלה, שזכותה לתבוע את כתובתה כיון שהיא רוצה שיהא לה חוטריא לידה ומרא לקבורה (שהיה לה על מי להשען והוא הדין), ולא אמרו שזכותה לתבוע את כתובתה כיון שהיא מקיימת מצוה פריה ורביה בכך שהיא מסייעת לבעל. (ע"י בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ורבינא ח"ג סימן קי"ח).
בס' שיח השדה (פרעמר) דער הכללים צלל ד' אות ל"ד כתב דמדברי הרי"ן מוכח דהוי מצוה בעצמה לא הכשר מצוה בלבד

מן הגר"ג אדלשטיין שליט"א

בגד דין שליחות

נתן בגיטין לב. השולח גט לאשתו משהגיע גט לידה שוב אינו יכול לבטלו, וכתב הרשב"א וז"ל, ואפי' חזר בו תוך כדי דיבור של נתינה וכדק"ל כל תוכ"ד כדיבור דמי חוץ מע"ז וקידושין וכו' עכ"ל, וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהל' גירושין הט"ז שאין המשלח יכול לחזור בו ולבטלו אחר שהגיע גט לידה ואע"פ שחזר בו תוכ"ד, ופירש הה"מ שהוא מדינא דגמ' נדרים פז. דתוכ"ד כדיבור דמי בר מגמרש.

ומבואר מדברי הראשונים דמה שאין המשלח יכול לחזור תכ"ד מנתינת השליח הוא משום דהמשלח גופיה אינו יכול לחזור בתכ"ד בגירושין, וא"כ דכוותה בקנינים אם שלח שליח להקנות ולקנות וחזר בו המשלח תכ"ד ממעשה השליח ועליו חזרתו, וצ"ב האיך מהני חזרת המשלח ממעשה השליח, הרי מסר כחו לשליח והשליח הוא שעשה. והמבואר בזה דגדר השליחות דאע"פ שהמשלח מסר כח עשיית החלות לשליח, אין הביאור שנעשה השליח בעל המעשה, שלא נמסר לשליח כוונתו, אלא כל כחו הוא מכל ששלחו, ונחשב בעשייתו פועל בכח המשלח, משי"ה נחשב המשלח עושה המעשה ויכול לחזור בו מעשיית השליח.

וכן מוכח בדין שליח להפרשת תרומה שיש לדון מי יכול לישאל על הפרשה, ובפ"ת סי' ש"לא סק"ו) הביא דברי המנשת חכמים והחת"ס דהמשלח לו לא לישאל, [אלא שדנו אם גם השליח יכול לישאל ע"ש], וכ"כ באחיזעור (חיר"ד סי' ל"ז אות ה') שכן הכריעו האחרונים שהמשלח יכול לישאל, ובדוך אמונה (פ"ד מהל' תרומות ה"ז בצינן ההלכה אות תפ"ג) מביא ששמע בשם החזו"א שהמשלח יכול לישאל ולא השליח, ועפ"י זו משאל המשלח לכאורה צ"ב שהרי לא הוא הפריש התרומה, ועל שליחות לא נתחדש דין שאלה, ומוכח כנ"ל דכיון שהחלות חל מכתו נחשב הוא עושה המעשה, ומשי"ה הוא הבעלים לישאל.

ועוד יש להוכיח, דהנה כהן ששלח שליח לקדש גרושה יש בזה דינא דאין שליח לדבר עבירה, ולחד תירוצא בתוס' (ב"מ י: ד"ה דאמר) מבואר דמה"ט אין חלים הקידושין, והנה בשליחות לעשיית חלות א"י"צ ציווי, וכמבואר בתורא"ש (ב"מ מט.) דסגי בהסכמה גרידא, ומשא"כ לענין התייחסות המעשה צריך ציווי דוקא, וא"כ הנותן רשות לשלוחו לקדש לו גרושה אין מעשה הקידושין מתייחס למשלח שהרי לא ציווהו, וצ"ב אמאי חשיב שליחות לדבר עבירה, הא הכהן לא עשה מעשה קיחה, ונראה פשוט דאיסור גרושה לכהן הוא במעשה הקיחה, ואם חלו קידושי כהן לגרושה בלא מעשה אין בזה עבירה, [ונכונן אב שיעורא] וכן בתו גרושה לכהן לא עברה הבת באיסור כלל], וא"כ הכא שחלו קידושין למשלח בלא מעשה מה עבירה יש כאן.

והמבואר מזה, דבמסירת כח הקידושין נחשב המשלח המקדש, ואף בלא התייחסות המעשה, כיון שהחלות מכחו, נחשב הוא המקדש, ומשי"ה בקידושי גרושה לכהן נחשב המשלח מקדש גרושה לכהן, ואין שליח לדבר עבירה.

(מתוך שיעורים למסכת כתובות)

לפמשי"כ הפני"י והנצי"ב בהעמק שאלה שאילתא קסי"ט דבהכשר מצוה לא אומרים מצוה בו יותר מבשלוחו. ו"א דאין כוננת דברי הרי"ן דהיא רק בגדר מסייע למצוה אלא עצם סייע זה הוא מעשה מצוה ממש. דהרי רואים דעל זה יש דין מצוה בו יותר מבשלוחה ואם זה היה רק בגדר מסייע לדבר מצוה וכשהכשר מצוה לא היה בהו דין מצוה בו יותר מבשלוחה.
בשו"ת ברכת שלמה סימן ד' מצייין דברי הגמ' בנדה ד"ג ע"ב הלשון "א"כ בטלת בנות ישראל מפריה ורביה", ומשמע דיש להם מצוה בפרו ורבו, ע"י ברש"ש שם ובשו"ת ב"י שטרם יור"ד ומ"א, וכן המשב"ב בגמ' ב"ק ל"ח ע"ב "לעולם יקיים אדם לרבר מצוה" שבשביל לילה אחד שקדמתה בכריה לצעירה וכו' הרי דהסיוע נחשב למצוה, ולכן כמו שבחתן שהולך לקיים מצות פריה ורביה מוחלין לו עונותיו ביום החופה ה"ה דגם ללכלה מוחלין לה עונותיה ביום החופה וכפי שנובא בס' קדושת לוי (תג השבועות) דהרי הם נשיאים זה לזה. ולכן צריכה גם הכלה להתענות ביום החופה (ע"י בס' עטרות אדר"ד להגאון האדר"ת בפרשת משפחה וכו' עליו תמר עמ"ס ביכורים פ"א ה"ג).

בס' ברכי יוסף באבן העזר סימן א' אות ט"ז כתב דמקור הדבר של מסייע למצוה נובע מגמ' במכות ד"ה ע"ב דנשפל לעושה מצוה נוטל שטר כעושה מצוה ע"י"ש.
בגו"ת מהר"ם שיק אור"ח סימן ש"כ"ב כתב דמסייע לחבירו למצוה הוא בכלל מצוה דאם בחסד הגוף מצוה לסייע לחבירו מכשי"כ לעשות מצוה שזוכה על ידה בעוה"ב וכו' (ע"י שו"ת מחזה אפרים (מבראדי) סימן קט"ט), והו מש"כ ב"ש והוא חתם סופר יור"ד סימן רצ"ב דיש מצוה לכהן בקבלת הכסף של פד"ה"ב והוא משום דמסייע לדבר מצוה.

בס' חק המלך מהגרי"ח קולונטשין צע"ל עמ"ס יבמות סימן ב' ועוד אחרונים כתבו דאע"פ דלא מציינ מקור למצות סיוע זו י"ל הנה"ך סוכר כעין מש"כ בעל הפלאה כתובות כ"ד לגבי ברכת כהנים דיש מצוה ג"כ על הישראל המתברך, וכ"ה בחידושי פ"י סימן י"ח ובתו"ת בית אפרים א"י"ח סימן ו', וכן לגבי מצות יבום יש מצוה גם על היבמה, וכיון דאין המצוה יכולה להתקיים בלי שיהיו ישראל מתברכין או בלי שתתיבם היבמה, לכן ע"כ מפרשים כוננת התורה דגם עליהם יש מצוה, וא"כ ה"ה לגבי מצות פרו ורבו וכיון דאין המצוה יכולה להתקיים בלי האשה ע"כ דאף עליה יש מצוה, וסוכר הרי"ן דמשום הסברה שהיא מסתייעת אין מוכרחים לומר דעצם מצוה פרו ורבו מוטלת גם על האשה דיתכן המצוה היא רק על האיש, רק דעל האשה יש מצוה לסייע להאיש בקיום מצותו וסייע זה עצמו מצוה הוא ומצוה זו נלמדת מעיקר מצוה פרו ורבו וכיון דאין שייך בקיום המצוה בלי סיוע של האשה ע"כ דגם על האשה צריכה התורה לסייע בקיום מצוה זו ונכללת בכלל עצם מצות פריה ורביה ואין זה רק ענין כללי של סיוע לרבר מצוה ככל המצות אלא הוא מצוה מעיקר מצוה פריה ורביה, רק דקיום המצוה של האשה אינו משום עצם

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ שליט"א

הגרלות

מעשה בנזוס ליצורי שרצה לעשות הגרלות כדי להעשיר את כספי קופת המוסד ומינו אדם שטפס צעניין זה, למכור להפיץ ולבצע את הגורל. וכך עשה. וידוע כי בשמ"ת חוות יאיר כתב שאם גורל נעשה שלא כהוגן, כל הגורל פסול וחיובים לעשותו מחדש, והגה, מוסד זה קבע למכור אלף כרטיסים הגרלה ולא עצרו מכסה זו וגשלוו הרבה כרטיסים, משום כך הבעיה המנהל המטפל לכל מי שימכור כמות ממוימת של כרטיסים שיקבל פשכרו כרטיס הגרלה, והיו צנזרו לבקש צננעה פשכרם כרטיס הגרלה ונתן להם לפי דעתו אף שלא מכרו הרבה כדי לזרז את עניין המכירה. והגה נודע הדבר אחר שנעשתה הגרלה ולא להתלונן כמות שלא קיבלו כרטיסים הגרלה בצבר טרחהם כי לא ידעו שזו פשכרם, אמר המנהל להגנתו לא פרסמתי דבר זה רק מי שיקש קיבל. אמרו לו הממונים אם כך קלקלת ואין עליה טוב אהה, ליחקוני שקדתיך ולא לעוותי, בטלה שלימותך, בטלה ההגרלה ולריך לעשותה מחדש.

מעשר בהמה

ונראה דלל שיער דיו לחיקוני שקדתיך, רק כאשר טעונו של השליח גורמת נזק כספי למשלה, אבל אם טעונו גורמת כל עקבה ותלונה אין זו טעות המצטללת את השלימות. הגע עמנך שליח עשה שלימותו וידיכי שלא כהוגן נתוסף לךך ו"ז תבטל השלימות. אף שבעל הבית לא מרואה מהתאגרות לא שיער לבטל שליחות זו וראיה לזה מהוס' בזכרות סא. ד"ה לחשיני שכתבו מוצאר שם שגינה טעות גדולה והשלימות מכל מקום נשארת.

שליח שחביא ספרים

אדם עם שני מחסנים, אחד במקום קרוב בגאולה, והשני בבית וגן, וספרים של אדם אחד היו אצלו מאותו המין בפקדון במחסן של גאולה ובבית וגן היו הספרים שלו.

מה עשה הנפקד שלח שליח שיביא את הספרים אשר בבית וגן שחס ספרים שלו. השליח הביא טעויות את הספרים אשר בגאולה והיה ניכר דבר זה לו גיגע מזה, לקח בעל הספרים, ומכרם, ונתבצר שלקחתו היתה מספרים לא שלו, ותובע המפקדי את חלקו את הספרים דווקא, והנפקד אומר השליח שפשע ישלם, מה הדין בזה.

שליח שפשע

והנראה בזה, כי בשו"ע (סימן רל"א סכ"ה) מוצאר, דאם אדם לו נך למקום קרוב והנך לרחוק אפשר דחייב צעה"צ. אכן בשד"ך (סק"מ) כתב, דבמקרה ואמר לו מקום רחוק, נתקצ כמנכר לו, קח דווקא משם, כי מדוע ישלחנו למקום רחוק (בית וגן) וכיון שפירא לו, הרי פשע השליח והוא ישלם. והקשה בנתיבות המשפט (סקנ"ו), שהרי הנפקד היה לרדי לסיס לבז שצריא במקום קרוב שסרי השליח מיל ומדוע לא מזהה בו. וכתב הגתיה"מ דהשליח חייב משום דפשע, אבל אם השליח לא משלם, או אז ישלם הנפקד כי מוטלת עליו אחריות על זה שלא מזהה. ומעתה, בנדל"ר, יש לחייב את השליח שפשע צמעטין ואם השליח לא ישלם, או אז על הנפקד לשלם.

עשיית המעשה אלא משום שמסייעת לאיש בקיום מצוה זו. וזה ג"כ הגדר לגבי מצות האשה ביבום דבאמת עיקר המצוה הוא על היבם ולא על היבמה רק דיש מצוה על היבמה לסייע ליבם בקיום המצוה וסיוע זה ג"כ מצוה הוא והוא נלמד מעצם פרשת יבום כיון דאין שייך שתתקיים המצוה בלי היבמה וכמש"כ בעל הפלאה (ע"י שו"ת שאלת שלמה (ורטהימר) ובס' שארית יוסף להגר"י ענגיל אות כ"ו).

בס' קונטרס הביאורים עמ"ס קידושין סימן כ"ו (להגרמי"ש שפירא דצ"ל). כתב לדייק דמדברי הרי"ן שכתב דמצוה בה היא משום דמסייעת לקיים מצות פריה ורביה של האיש, ולכאורה הרי אין חיוב לסייע בזה, ומשמע דאף במצוה שאין בה חיוב כי אם קיום מצוה יש לה משום מצוה בו יותר מבשלוחו, אולם יעיון בחידושי תוס' ר"י הוקן קידושין מ"א שכתב ב"ח מצוה בו וז"ל "כל מצוה שמוטלת עליו יעשה בגופו ולא ע"י שליח", ומשמע דרק במצוה דמוטל עליו שייך זה. ונראה דזהו תלוי במחלוקת כל מצוה בו דלרש"י שהטעם במצוה בו יותר מבשלוחו משום עוסק בגופו מכל שטר יותר, אמנם לדעת הרי"ח והרמב"ם הטעם שקיום המצוה יותר בשלימות ולא משום שיש שטר יותר. וא"כ י"ל דתלוי בזה דאם משום ששכרו רב שייך גם בקיום מצוה בעלמא כמו משי"כ לרבר מצוה, אבל לפי ר"ח והרמב"ם דמדנין קיום המצוה הוא שייקומו בעצמו ואז היא מצוה שלימה, הרי בקיום מצוה שאין בה חיוב כלל מה שייך לומר דאינה מצוה שלימה, והו מש"כ בתוס' ר"ח הוקן דרק במצוה המוטלת עליו שדך ענין של מצוה בו, ומשוי"כ צ"ל דלהרמב"ם ולתוס' ר"י הוקן דמצוה בה הוא לא משעמו של הרי"ן כי אם משום שמוטלת עליו ועל האשה היא בכלל קיחה וכי יקח איש אשה משום שמוטלת עליה ועל דרך שכתב הריטב"א במ"ע דברכת כהנים שגם ישראל הם בכלל המצוה לקבל ברכה. היוצא מדבריו דלא כמו שבאנו בקיום שהסיוע

